

UȘILE ÎMPĂRĂTEȘTI DE LA CHECHIȘ

Muzeul de artă din Cluj-Napoca numără între achizițiile sale din anul 1979 și lucrarea *Uși împărătești*, provenită din satul Chechiș, județul Sălaj și intrată în patrimoniul său cu numărul de inventar M.A. 7458.

Lucrarea se impune prin câteva particularități, atestând originalitatea influenței populare, particularități ce se alătură, încadrându-se în coordonatele stilistice proprii artei medievale românești transilvănene.

Sînt pictate în tempera pe plăci masive de tei, avînd împreună dimensiunile de 1,290×0,620 m. Marginile au un chenar treptat, cioplit liber cu dalta și fixat în scîndură prin cuie de lemn. Elementele decorative geometrice, reliefurile în zig-zag, aflate pe acest chenar, nu sînt urmărite riguros, simetric, ci așa cum remarcăm, liber cu inexactități și asimetrii. Un segment cu motivele aceleiași chenar împarte suprafețele pictate în cîte două registre.

Suprafața plăcilor este șlefuită din bardă, prezentînd denivelări care nu au putut fi eliminate prin pictare. Balamalele, confecționate manual din lemn, sînt fixate cu aceleași cuie de lemn în grosimea plăcilor pictate.

Starea de conservare a lucrării este relativ bună, deteriorări semnalîndu-se în porțiunile de jos, supuse adeseori loviturilor.

Pictura este executată pe nivele succesive, de sus în jos, pe ușa din stînga fiind reprezentați: soarele, Evanghelistul Luca, Maria și Evanghelistul Ioan; pe ușa din dreapta: luna, Evanghelistul Matei, arhanghelul și Evanghelistul Marcu. Reprezentările sînt însoțite de inscripții și texte religioase. (Fig. 1). Remarcăm prezența rar întîlnită a simbolurilor soarelui și lunii, cuprinse într-un decor cu elemente florale și vegetale, tratat liber. Atenție deosebită se acordă florilor, în cazul acesta lalelele supradimensionate din scena Bunei-vestiri, scenă în care se încearcă și o redare a perspectivei prin compunerea stîngace a unui peisaj colinar. În rest fundalurile sînt plate, uniforme.

Analiza stratului de pictură ne permite constatarea existenței unor repicături. Este evidentă această intervenție în cazul nimburilor, plate, pictate acum cu brun deschis și care inițial aveau forma în relief, ca și în repictarea unor costume cu roșu și rozuri. Întreaga suprafață se pare că a fost tratată ulterior cu zemuri și un fixativ pe bază de ou¹.

În desen și compoziție predomină grafismul accentuat în delimitarea formelor, preocuparea în a surprinde volumele, nu întotdeauna proporționate,

¹ Semnalarea acestei modalități tehnice o datorez restauratorului Dora Pop din cadrul Oficiului pentru Patrimoniul Cultural Național al județului Cluj.

în nota specifică artei populare. Totodată, cromatic, gama este restrânsă, uzînd de pete mari, fiind dominată de brunuri, verde închis, roșu și rozuri, toate cuprinse în puternice contururi cu negru.

Expresivitatea clară a figurilor, împreună cu nota de originalitate pe care o aduce modul de includere a simbolurilor soarelui și lunii, cu detaliile florale specifice modelelor populare, îndreptătesc concluzia că lucrarea este opera unui meșter de tradiție populară, dar care s-a format în contact cu unele elemente caracteristice pentru epoca din preajma jumătății secolului XVIII.

Scrierea inscripțiilor și a textelor religioase, răspîndite pe întreaga suprafață pictată se face cu caractere cirilice, în limbă slavonă în cazul textelor religioase (cărțile evangheliștilor Luca și Ioan) și în limba română în cazul inscripțiilor, cum este spre exemplu inscripția de donație aflată deasupra nimbului Evanghelistului Luca. (Fig. 2). Redactarea se face cu numeroase greșeli și omisiuni. O reconstituire a acestei inscripții de donație ar fi următoarea: „aceasta jer (fă) lea fa cu(t) pria sp (ă) sit (ul) Dașa Olksa (n.n. Alexa)” (Fig. 3)². Exemple ale unor astfel de combinații lingvistice se întîlnesc în scrierile de după 1700, cînd apare tot mai frecvent folosirea limbii române. Este și acesta un argument în sprijinul datării noastre.

Alăturăm acestora informațiile cu privire la istoria satului și a bisericii, date importante pentru cunoașterea perioadei în care s-a executat această lucrare.

Tradiția locală și istoricul bisericii din Chechiș amintesc că prima biserică din sat ar fi fost pe Dealul Podului, unde era amplasamentul vechi al satului (azi locul se numește Valea Caselor). Referirile cu privire la vechimea așezării merg pînă la anul 1350³, dată după care a existat cu siguranță o neîntreruptă viață materială și spirituală pe aceste locuri. În sprijinul acestei afirmații vin semnalările ulterioare și mai cu seamă, în ceea ce ne privește, precizarea din Conscripția Buccow întocmită la 1760—1762. Amintește că la acea dată în sat existau 82 familii neunite și o biserică neunită⁴. Pentru epoca următoare se cunoaște că la 1797 s-a ridicat în această „parohie veche” o biserică de lemn⁵, biserică care a existat în forma inițială pînă la 1899, cînd în urma unui incendiu este refăcută. Ușile împărătești, ce formează obiectul studiului nostru, au fost salvate de la distrugere cu această ocazie.

Inventarul bisericii actuale, datînd de la începutul secolului XX mai păstrează din vechiul fond al secolului XVIII cărți, cum ar fi un Strașnic de la Blaj din 1753 și un Antologhion de la Rîmnice din 1765, cît și icoane pe lemn datate sau databile în secolul XVIII. Acestea provin cu siguranță de la biserică ce a existat anterior celei ridicate la 1797.

² Redactarea acestei variante de completare a textului aparține cercetătorului principal Sabin Belu de la Institutul de Istorie și Arheologie din Cluj-Napoca.

³ C. Suciu, *Dicționar istoric al localităților din Transilvania*, I, București, 1967, s.v. Chechiș.

⁴ V. Ciobanu, *Statistica românilor ardeleni din anii 1760—1762*, în *AIIN*, 3, 1924—1925, (1926), Chechiș (Tetiș = Kettös Mező).

⁵ *Șematismul veneratului cler al arhiepiscopiei mitropolitane greco-catolice române de Alba Iulia și Făgăraș pe anul 1900*, Blaj, 1906.

Fig. 1 Ușile împărătești de la Chechiș

În concluzie, credem că și aceste Uși împărătești provin din vechiul fond al bisericii care a existat pe un alt amplasament în secolul al XVIII-lea. Este un exemplu al tradițiilor artistice sălăjene de la jumătatea secolului subliniind bogăția lor și încadrându-se totodată în aria mai largă a artei transilvănene, reprezentată în această zonă de un patrimoniu valoros ce se cere cercetat sistematic și protejat cu toată atenția.

GHEORGHE MINDRESCU

LES PORTES ROYALES DE L'EGLISE DE CHECHIȘ

(Résumé)

L'étude se propose de faire connaître les éléments particuliers de l'oeuvre de ce titre, récemment acquise par le Musée d'art de Cluj-Napoca.

C'est une oeuvre réalisée en détrempe sur bois de tilleul datée vers la moitié du XVIII-ième siècle, qui souligne l'originalité de l'influence populaire, inscrite dans les coordonnées stylistiques propres à l'art roumain médiéval de Transylvanie. Les inscriptions incluses dans la composition attestent l'importance du moment de la diffusion de la langue roumaine dans l'écriture cyrillique de ce XVIII-ième siècle.

L'oeuvre a fait part de l'inventaire d'une église en bois du village Chechiș, église citée dans les documents du XVIII-ième siècle et située dans une région du district Sălaj qui a une riche patrimoine artistique médiéval.

ацаѣта | жер(фб) | леа | фа — 138(т) | прѣ | сн(б) | снѣ(ѣл)

Ааѡа ѡлкѡа

Fig. 3 Reconstituire a inscripției de donație

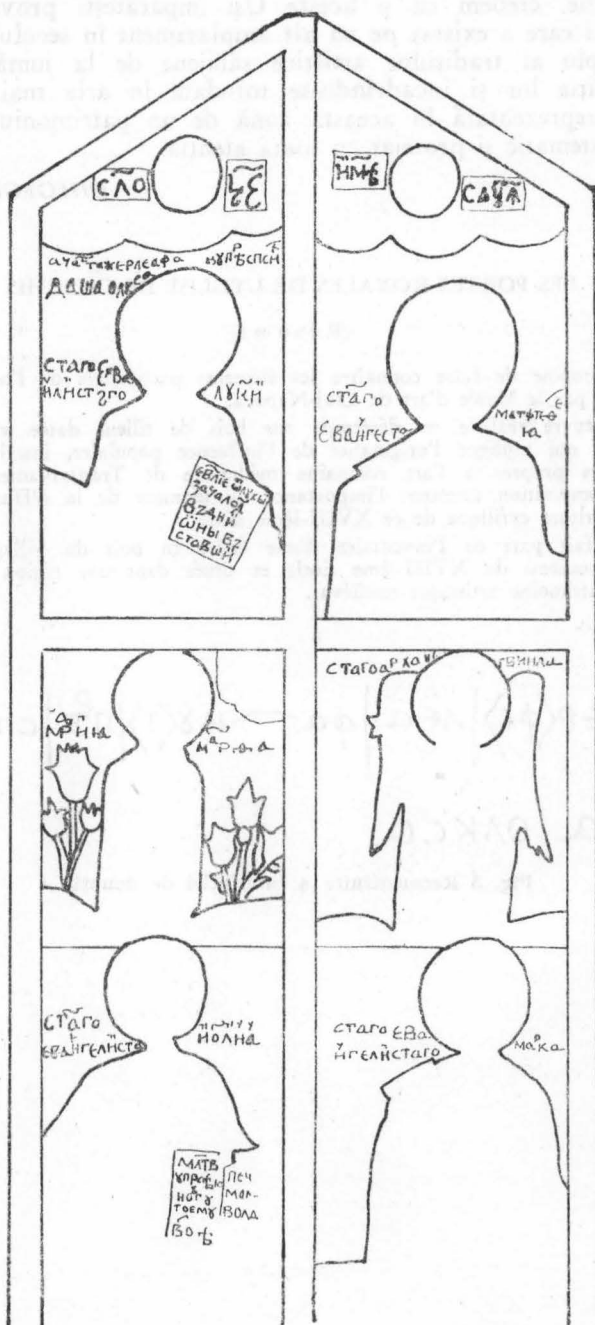

Fig. 2 Ușile împărătești de la Chechiș